

College van B&W en de Gemeenteraad in de
gemeenten in de provincie Gelderland

** per e-mail **

Arnhem, **22 JUN 2020**

Betreft: Nota Leefbaarheid 2020

De stichting Scoren Doe Je Samen wil graag uw aandacht voor bijgevoegde notitie waarin wij enkele wenken mee willen geven rondom de nota inzake Leefbaarheid die op 24 juni 2020 in Provinciale Staten van Gelderland voorligt.

Onze stichting wil graag hiermee benadrukken betrokken te willen worden bij dit belangrijke beleidsveld.

Wij vernemen graag van u, want wij willen graag met u in gesprek over dit thema.

Met vriendelijke groeten,

Namens het bestuur van de stichting Scoren Doe Je Samen,
De secretaris, De voorzitter,

Frans Steehouder

Ramon Barends

bijlage: 2. (nota en notitie)

**Molenweg 143C
6543 VA Nijmegen**

Statenbrief

Datum

29 april 2020

Zaaknummer

2019-012272

Inlichtingen

Provincieloket

026 359 99 99

post@gelderland.nl

Blad

1 van 6

Onderwerp

Beleidsprogramma leefbaarheid

Portefeuillehouder

Peter van 't Hoog

Ambitie en thema

Ambitie 4 Gezond, veilig, schoon en welvarend

Doel van deze brief

Gedeputeerde Staten verzoeken Provinciale Staten om:
te besluiten conform het ontwerpbesluit

1 Inhoud voorstel (beoogd resultaat/doel)

In deze Statenbrief en het beleidsprogramma in de bijlage leggen we u ons voorstel aangaande het provinciale leefbaarheidsbeleid 2020-2024 voor. Op 27 november en 11 december 2019 heeft u respectievelijk in een beeldvormende bijeenkomst en een oordeelsvormende bijeenkomst gesproken over de uitgangspuntennotitie die aan dit beleidsprogramma ten grondslag ligt.

Het beleidsprogramma dat nu voorligt is de basis voor ons handelen gedurende de komende jaren. Een basis die tegelijkertijd de nodige flexibiliteit in zich moet hebben. Het programma leefbaarheid is bij uitstek een programma dat inspeelt op de actualiteit. Op actuele behoefte van inwoners en gemeenten. Die ruimte willen we met dit beleidsprogramma nemen. Illustratief hierbij is de huidige situatie met COVID-19. We weten dat door COVID-19 de wereld verandert, we weten niet hoe op termijn. De termen ontmoeten en verbinden zijn in een heel ander daglicht komen te staan. Niet fysiek ontmoeten en verbinden, maar zoeken naar andere vormen om elkaar te kunnen steunen en op andere manieren toch de sociale verbinding tot stand te brengen. Wij hebben hierop ingespeeld door de Gelderse gemeenten te laten weten dat de organisaties die samenwerken binnen de Leefbaarheidsalliantie Gelderland beschikbaar zijn om inwoners hierin met raad en daad bij te staan. Deze flexibiliteit is illustratief voor dit beleidsprogramma. Dit doen we door aan te sluiten bij de 3 fasen:

- De fase van acute hulp (regeling sociale initiatieven COVID-19)
- de fase van overbrugging; zien we in de toekomst een duurzaam bestaan?
- De fase van herstel.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
2 van 6

We beschikken over voldoende adaptief vermogen om in te spelen op de vraagstukken die dan spelen.

Het als bijlage bijgevoegde beleidsprogramma is ook geschreven voor onze partners, inwoners, gemeenten, maatschappelijke organisaties etc. die wij bij de totstandkoming betrokken hebben.

2 Aanleiding

Tijdens de oordeelsvormende sessie over de uitgangspuntennotitie leefbaarheid op 11 december 2019 (PS2019-773) hebben wij Uw Staten toegezegd om voor de zomer van 2020 met een uitwerking van deze notitie te komen. Aan deze toezegging wordt voldaan met deze Statenbrief en bijlage.

3 Bestaand beleid c.q. kader

Zoals in het coalitieakkoord beschreven staat willen we er als provincie aan bijdragen dat mensen hun omgeving als ‘gaaf’ ervaren door mee te werken aan een samenleving waarin we ‘omzien naar elkaar’ en aan ontmoeting en verbinding.

Conform uw motie 19M39 hebben wij bij de ontwikkeling van dit beleidsprogramma naast de leefbaarheidsalliantie ook andere sectoren zoals sport, cultuur maar ook natuur betrokken. Door gebruik te maken van de kennis van deze sectoren en de samenwerking hiermee te intensiveren willen we komen tot een nog betere ondersteuning van vrijwilligers en daarmee de leefbaarheid in dorpen en wijken.

4 Argumenten/afwegingen/risico's

I. Doel en uitgangspunten van ons leefbaarheidsbeleid en de provinciale rol

Het doel van dit beleidsprogramma Leefbaarheid is het versterken van (sociale) verbondenheid. Verbondenheid is één van de drie kernthema's uit de Gelderse omgevingsvisie (PS2018-712). Ook in onze gesprekken met inwoners(initiatieven) en gemeenten werd (sociale) verbondenheid vaak genoemd als kern van leefbaarheid. (Sociale) verbondenheid beïnvloedt de leefbaarheid op dorps-, wijk en buurtniveau positief en vergroot de kracht van de samenleving. We kiezen ervoor om ons doel niet verder af te bakenen of strakker te definiëren, omdat dat haaks staat op ons belangrijkste uitgangspunt: de inwoner of het inwonersinitiatief is het vertrekpunt voor het handelen van de provincie. We hanteren vier uitgangspunten:

1. De opgave van de inwoner staat centraal: overheidsparticipatie in plaats van inwonerspacticipatie.

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
3 van 6

2. Gemeenten zijn de eerste overheid. De ondersteuning van de provincie is aanvullend hieraan. We zijn partner van inwoners en partner van gemeenten.
3. Aandacht voor inclusie: Bij het ondersteunen van inwoners en gemeenten houden en vragen we aandacht voor inclusiviteit en stimuleren we partijen hier op in te zetten. Daarbij hebben we specifiek aandacht voor kwetsbare groepen, LHBTIQ+, armoede en eenzaamheid.
4. Extra aandacht voor kwetsbare wijken en dorpen. We vertrekken in principe vanuit daar waar de energie zit. We constateren echter dat er ook wijken en dorpen zijn waar inwoners geen of weinig initiatief nemen. Dat zijn vaak wijken en dorpen waar urgente leefbaarheidsopgaven spelen die zich in de toekomst kunnen opstapelen. In deze kwetsbare wijken en dorpen gaat de provincie gemeenten ondersteunen bij hun eigen inzet.

Partnerschap van inwoners betekent dat de provincie in samenspraak met de gemeente:

- inwoners een duidelijke toegang biedt waar zij met initiatieven terecht kunnen voor ondersteuning;
- inwonersinitiatieven op laagdrempelige en integrale wijze ondersteuning biedt in de vorm van kennis, kunde, waardering en financiën om het inwonersinitiatief verder te helpen en te realiseren;
- kennisuitwisseling stimuleert en faciliteert over het starten en uitvoeren van inwonersinitiatieven.

Partnerschap van gemeenten betekent dat de provincie:

- kennis(uitwisseling) bevordert over het omgaan met inwonersinitiatieven en andere onderwerpen;
- gemeenten ondersteunt bij het activeren van inwoners in kwetsbare wijken en dorpen met kennis, procesbegeleiding en in Dorpendeals;
- nieuwe samenwerkingsvormen stimuleert tussen inwoners, overheden, en andere partijen. De provincie verbindt partijen, bijvoorbeeld door Dorpendeals in te zetten.

II. Vier programmaonderdelen

We werken via vier programmaonderdelen aan ons doel de (sociale) verbondenheid te versterken:

- Kennis,
- Ondersteuning en waardering van initiatieven en ontmoetingsplekken,
- Dorpendeals (1) en –
- Iedereen doet mee.

III. Organisatie van het beleidsprogramma

Naar buiten toe sluit het programma aan bij de initiatieven van inwoners (en gemeenten) die de sociale cohesie versterken, en actuele ontwikkelingen op dit terrein. Verder leggen we de verbinding met onze eigen programma's en thema's. Programma's en thema's die ook met (de ondersteuning

Datum

29 april 2020

Zaaknummer

2019-012272

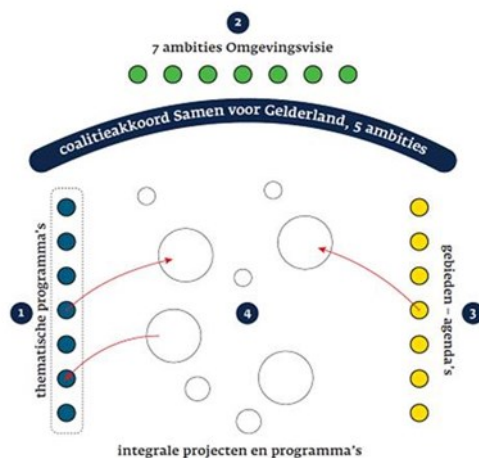
Blad

4 van 6

van) vrijwilligers werken zoals sport en cultuur. Maar ook programma's die op dorps en wijkniveau actief zijn zoals energietransitie en steengoed benutten. In de statenbrief "Wijkaanpak: samen naar toekomstbestendige dorpen en wijken" (PS2020-194) hebben wij u recent over de integrale aanpak vanuit energietransitie, steengoed benutten en leefbaarheid geïnformeerd.

[1] We gebruiken in het beleidsprogramma de term 'Dorpendeal', maar het kan daarin naast dorpen ook om wijken en buurten gaan.

Onderstaand figuur geeft de onderlinge samenhang van thema's en programma's van de provincie Gelderland weer. Hierin wordt zichtbaar gemaakt hoe we als provincie werken 1) op thematische wijze, 2) aan de ambities uit de Gelderse Omgevingsvisie, 3) aan de Gelderse gebieden en 4) vanuit integrale projecten en programma's. Het beleidsprogramma Leefbaarheid gaat over leefbaarheid als thematische opgave die staat naast de andere thematische provinciale opgaven.

Visualisatie van de samenhang van de provinciale programma's en thema's

5 Financiële consequenties

De basis van het programma Leefbaarheid van de afgelopen beleidsperiode wordt, soms in wat gewijzigde vorm, voortgezet. Daarnaast breiden we op een aantal gebieden onze inzet uit. Met gemeenten en inwoners gaan we bijvoorbeeld Dorpendeals sluiten. Met gemeenten gaan we ons inzetten voor kwetsbare dorpen en wijken en hebben we meer aandacht voor kwetsbare groepen in de samenleving. Dat die wens er is, is ons gebleken uit de gesprekken die we met inwoners en

gemeenten hebben gevoerd. Welk omvang, inhoud en financiële consequenties dit gaat krijgen is echter nog niet duidelijk. Dit maakt dat we flexibel willen programmeren. Op het moment dat we voor de uitvoering van het programma concrete acties hebben komen we uiteraard bij uw Staten terug.

Voor programmaonderdeel 1 vragen wij uw Staten om tot en met 2021 € 100.000,- beschikbaar te stellen voor de inzet van de 'monitor welbevinden'. We leggen niet alleen focus op het individuele welbevinden, maar ook de omvang en de achtergrond van de groep mensen die hun welbevinden een onvoldoende geven. Om te bepalen wat we met de monitor willen en kunnen bereiken, gaan we in overleg met deskundigen, professionals en gemeenten.

Opgedane kennis willen we verspreiden. Met gemeenten gaan we kennis en ervaring opdoen met het activeren van kwetsbare dorpen en wijken. Op het moment dat dit concreet is komen we bij u terug met een verzoek tot beschikbaarstelling.

Voor programmaonderdeel 2

Wij stellen uw Staten voor om voor de praktische ondersteuning van inwonersinitiatieven de 4 organisaties die samenwerken onder de naam Leefbaarheidsalliantie Gelderland in te blijven zetten. Deze organisatie hebben een provinciaal dekkend netwerk van contacten met inwonersinitiatieven, dorpshuizen, verenigingen, gemeenten, maatschappelijke organisaties en andere relevante partijen en personen en hebben veel ervaring met leefbaarheidsvraagstukken. Wij stellen uw Staten voor om 4 grondslagen vast te stellen voor de vier organisaties die samenwerken onder de naam Leefbaarheidsalliantie Gelderland, zijnde Spectrum partner met elan, Zorgbelang Inclusief, Plattelands Jongeren Gelderland en de Vereniging Dorpshuizen en Kleine Kernen Gelderland. Met een maximum van €3.915.491,- per jaar voor de periode 1 januari 2021 tot en met 31 december 2024. Voor deze organisaties zal hiervoor een herziening plaats vinden van het DAEB (Diensten van Algemeen Economisch Belang) aanwijzingsbesluit. Opnieuw zal worden getoetst of er sprake is van marktfalen. Als dat het geval is kunnen de activiteiten van de organisaties van de leefbaarheidsalliantie als DAEB worden aangewezen en kan de subsidie in overeenstemming met het staatssteunrecht worden verstrekt.

De ondersteuning en waardering van initiatieven en ontmoetingsplekken zullen wij samen met het Oranjefonds invulling geven. De voorbereiding hiervan loopt. Op het moment dat dit concreet is komen we bij u terug met een verzoek tot beschikbaarstelling.

Voor programmaonderdeel 3 de organisatie en uitvoering van dorpendeals bevinden zich in de fase van pilot gesprekken. Omdat het een nieuw instrument betreft gaan wij de komende periode in beeld brengen welk bedrag hier verder voor nodig is.

Voor programmaonderdeel 4 iedereen doet mee, vragen wij uw Staten om € 400.000,- beschikbaar te stellen voor ondersteuning van de regionale voedselbank. Wanneer de projecten in het kader van inclusie, eenzaamheid, armoede en doelgroepen die zich wat minder gehoord en

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
6 van 6

betrokken voelen bij de samenleving bekend zijn komen we bij u terug met verzoek tot beschikbaarstelling.

De hierboven genoemde bedragen in de programmaonderdelen 1 tot en met 4 dekken we uit de nog beschikbaar te stellen coalitieakkoord middelen. Wanneer er meer duidelijkheid is over de hoogte van de benodigde middelen dan komen wij daarvoor bij uw Staten terug.

6 Proces en evaluatie

Het doel van het beleidsprogramma Leefbaarheid is het versterken van (sociale) verbondenheid. De keuze om ons doel niet verder af te bakenen en het initiatief van inwoners voorop te stellen maakt dat dit programma een ander karakter heeft dan andere provinciale programma's. Natuurlijk brengen we de acties die voortkomen uit de vier programmaonderdelen van het beleidsprogramma leefbaarheid jaarlijks in beeld.

Daarnaast vinden we het belangrijk om ook de effecten van ons leefbaarheidsbeleid zo goed mogelijk in beeld te krijgen. Het monitoren of we ons doel "het versterken van de sociale verbondenheid" behalen en wat het effect hiervan is op de leefbaarheid in onze provincie is een ingewikkeld vraagstuk. Hierop zijn tal van factoren van invloed zoals nu de uitbraak van COVID-19. Om hier toch zo goed mogelijk inzicht in te krijgen gaan wij de komende periode op drie niveaus hiermee aan de slag:

- Doorontwikkeling van de Monitor Gelders Welbevinden (PS2019-419) die we in 2019 voor het eerst hebben laten uitvoeren. Deze monitor willen we in de toekomst beter laten aansluiten op het nieuwe beleidsprogramma. Om te bepalen wat we met de monitor willen en kunnen bereiken, gaan we in overleg met deskundigen, professionals en gemeenten.
- Met de organisaties van de Leefbaarheidsalliantie gaan wij monitoren op welke wijze hun inzet effecten heeft op de (sociale) verbondenheid in dorpen en wijken. Dit om tijdig bij te kunnen sturen en zo efficiënt mogelijk ondersteuning te kunnen bieden.
- We willen meer inzicht krijgen in de impact van leefbaarheidsinitiatieven van inwoners. Samen met de leefbaarheidsalliantie willen we inwonersinitiatieven stimuleren om hun doelen te bereiken maar ook om te monitoren welke maatschappelijke impact ze maken. Hiervoor zijn diverse methodieken beschikbaar die voortdurend verder ontwikkeld worden.

Gedeputeerde Staten van Gelderland

John Berends - Commissaris van de Koning

Pieter Hilhorst - secretaris

Bijlagen:

Ontwerpbesluit

Notitie Verbonden met je buurt. Beleidsprogramma leefbaarheid 2020-2024

Begrotingswijziging 2020

Onderwerp

Verbonden met je buurt. Beleidsprogramma Leefbaarheid 2020-2024

Portefeuillehouder

Peter van 't Hoog

Samenvatting

Met ons beleidsprogramma Leefbaarheid willen we de sociale verbondenheid in de dorpen, wijken en buurten van Gelderland versterken. Gelderland is een leefbare provincie. Veel mensen nemen initiatief om de sociale verbondenheid in hun dorp, wijk of buurt te versterken en gevraagd naar de mate van geluk geven Gelderlanders gemiddeld een 7,4. We zien echter ook dat de verschillen in de samenleving groeien. Ontmoetingsplekken en inwonersinitiatieven worden steeds belangrijker om de (groeierende) eenzaamheid te bestrijden, positieve gezondheid en zingeving zijn belangrijk voor sociale verbondenheid (en vice versa) en het buitengebied verandert van karakter. Door decentralisaties en de participatiesamenleving zoeken overheden naar nieuwe verhoudingen tot de samenleving.

Om de sociale verbondenheid in de Gelderse dorpen, wijken en buurten te versterken, stellen we de opgave van de inwoner centraal. Er is plek voor iedereen die mee wil doen: inclusie is ons centrale thema. We hebben daarbij extra aandacht voor kwetsbare dorpen en wijken. Als provincie zijn we partner van inwoners en partner van gemeenten.

Om ons doel te bereiken werken we aan vier programmaonderdelen:

1. Kennis: we faciliteren kennisuitwisseling, bundelen ervaringskennis en maken die toegankelijk beschikbaar, bieden inzicht in methoden en instrumenten en monitoren het welbevinden van Gelderlanders.
2. Ondersteuning van initiatieven en ontmoetingsplekken: we bieden initiatieven praktische ondersteuning door middel van de leefbaarheidsalliantie en subsidie (deels i.s.m. het Oranjefonds) en tonen onze waardering voor de inzet van vrijwilligers.
3. Dorpendeals: in 'Dorpendeals' maken inwoners, gemeenten, ondernemers, maatschappelijke organisaties en de Provincie Gelderland samenwerkingsafspraken om te werken aan de (sociale) verbondenheid van een wijk of dorp.
4. Iedereen doet mee. We zetten extra in op inclusie, door initiatieven op het gebied van armoedebestrijding te ondersteunen, kennisontwikkeling op het gebied van eenzaamheid te bevorderen, in beeld te brengen welke groepen er nog niet meedoen en onze inzet op Gelderland Regenboogprovincie te continueren.

Datum

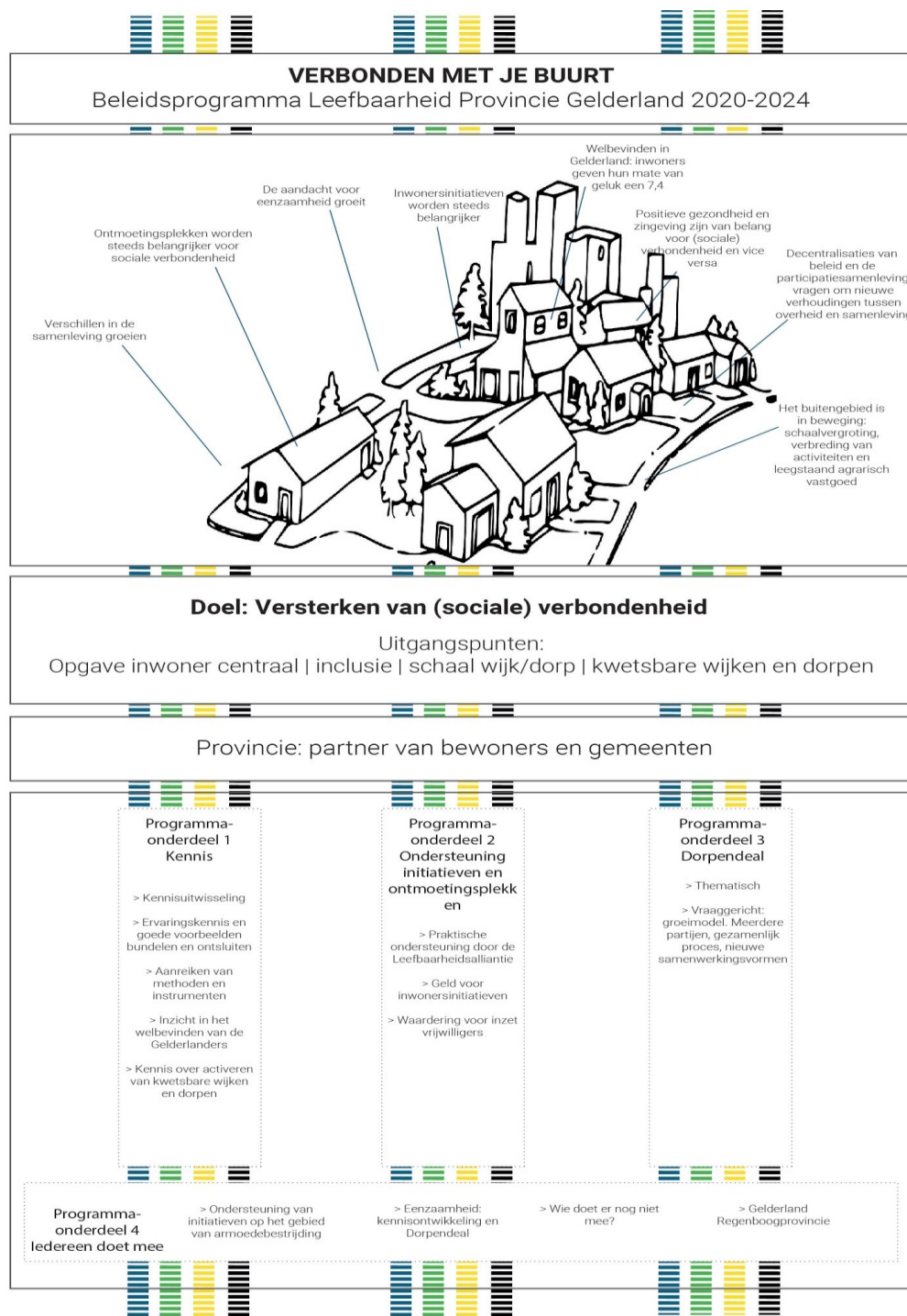
29 april 2020

Zaaknummer

2019-012272

Blad

2 van 15

Figuur 1. Overzicht beleidsprogramma Leefbaarheid Provincie Gelderland 2020-2024 (Bron afbeelding dorp: Pixabay)

1. Inleiding

Voor u ligt het beleidsprogramma Leefbaarheid van de provincie Gelderland. Zoals in het coalitieakkoord is beschreven, is het ons doel bij te dragen aan een omgeving die inwoners als 'gaaf' ervaren, door mee te werken aan ontmoeting en verbinding en aan dorpen, wijken en buurten waarin we omzien naar elkaar. In dit beleidsprogramma beschrijven we welke inzet we daarvoor de komende jaren plegen en hoe wij daar samen met gemeenten, inwoners en initiatiefnemers, aan gaan werken.

Dit beleidsprogramma is tot stand gekomen in een interactief proces, waarin we met gemeentebestuurders en initiatiefnemers (vrijwilligers)¹ in gesprek zijn gegaan over onze uitgangspunten, rol en werkwijze. Dit hebben we gedaan aan de hand van de uitgangspuntennotitie Leefbaarheid en inclusiviteit, die eind 2019 beeld- en oordeelsvormend is besproken door de Provinciale Staten. In vier ontbijtsessies hebben we bestuurders uit vier regio's (Arnhem-Nijmegen, Achterhoek-Stedendriehoek, Foodvalley-Veluwe en Rivierenland) bevraagd op hun visie op leefbaarheidsvraagstukken en de rol van en samenwerking met de provincie hierin. In vier avondsessies in diezelfde regio's hebben we met initiatiefnemers gesproken over hun ondersteuningsbehoefte en ervaringen met ondersteuning in de afgelopen jaren. Deze bijeenkomsten zijn goed bezocht en leverden ons veel relevante inzichten op voor ons leefbaarheidsprogramma. In de bijeenkomsten werd bevestigd dat leefbaarheid belangrijk is voor Gelderse inwoners en bestuurders. We zagen dat er in onze provincie veel mensen zijn met verstand van en hart voor de leefbaarheid in hun directe leefomgeving.

In Gelderland werken we aan een gezonde, veilige, schone en welvarende leefomgeving. Dit hebben we in onze omgevingsvisie vastgelegd. Het doel van het programma Leefbaarheid is het versterken van de (sociale) verbondenheid op dorps-, wijk- en buurtniveau. Inclusie is hierbij een belangrijk uitgangspunt: iedereen moet mee kunnen doen, ongeacht afkomst, gender, seksuele oriëntatie, religie, leeftijd, beperking of sociaaleconomische achtergrond (Coalitieakkoord Gelderland). Ruimtelijke en sociale opgaven gaan hierbij vaak hand in hand.

In het volgende hoofdstuk gaan we kort in op relevante trends en ontwikkelingen in relatie tot leefbaarheid. In het derde en vierde hoofdstuk beschrijven we het doel en de uitgangspunten van ons leefbaarheidsbeleid en de provinciale rol hierin, zoals die eerder in de Provinciale Staten aan de orde kwamen. Het zwaartepunt ligt in hoofdstuk 5, waarin we in vier programmaonderdelen onze inzet van de komende jaren concreet maken.

2. Analyse

In Gelderland werken we aan een samenleving waarin we omzien naar elkaar. Daarvoor zijn ontmoeting en verbinding op dorps-, wijk en buurtniveau belangrijk. Dat komt in onze dagelijkse praktijk en de gesprekken die wij voeren met gemeenten en inwoners duidelijk naar voren. Ook wetenschappelijk staat sociale verbondenheid in de belangstelling. Onderzoeksinstituten zoals de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR), de Raad voor

¹In dit document spreken we regelmatig over inwonersinitiatieven. Daarmee bedoelen we initiatieven van groepen inwoners in een dorp of wijk die de sociale verbondenheid in hun dorp of wijk vergroten. Dat kan bijvoorbeeld gaan om inwoners die samen koken voor ouderen, samen vluchtelingen met een verblijfsvergunning helpen bij hun integratie of inwoners die ontmoetingsplekken creëren en toegankelijk maken voor alle doelgroepen.

Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)² deden hier de afgelopen jaren onderzoek naar. Op basis van wetenschappelijk onderzoek door deze en andere instituten identificeren wij acht maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op de sociale verbondenheid en daarmee de leefbaarheid in Gelderland.

Verschillen in de samenleving groeien

Sinds het einde van de jaren negentig is de kloof tussen de hoogste en de laagste-inkomensgroepen in Nederland aanzienlijk gegroeid.³ Het SCP geeft in de Sociale Staat van Nederland 2019 aan dat mensen met een hoog inkomen of een hogere opleiding een betere leefsituatie⁴ hebben dan mensen met een laag inkomen of een lagere opleiding. Onderzoekers laten niet alleen een toenemende kloof zien tussen de sociaaleconomische onder- en bovenklasse, maar signaleren ook dat het verbindend vermogen van de Nederlandse samenleving door een wegvallende middenklasse steeds verder onder druk komt te staan. In het verlengde hiervan komt steeds vaker ook een beeld van 'nieuwe' ruimtelijke segregatie naar voren. Meest in het oog springend is het verschil tussen de mobiele en kansrijke jonge huishoudens en hoger opgeleiden en de minder mobiele senioren en lager opgeleiden. Jonge huishoudens en hoger opgeleiden bewegen zich dagelijks binnen bovenlokale netwerken en zoeken steeds vaker de stedelijke economie en leefmilieus op. Senioren en lager opgeleiden zijn meer aangewezen op lokale voorzieningen en netwerken. Daarnaast vergrijsd de bevolking en neemt het gemiddelde aantal personen per huishouden af. Dit heeft gevolgen voor onder meer de gezondheid, participatie, mobiliteit, woonsituatie en de fysieke leefomgeving van mensen en daarmee op hun draagkracht. Ook bestuurders en inwoners geven aan dit te beschouwen als een thema dat aandacht verdient in het leefbaarheidsprogramma.

Toenemend belang van ontmoeting(splekken)

In gebieden met veel kwetsbare huishoudens nemen de leefbaarheid, veiligheid en sociale cohesie vaker af dan in andere gebieden. In haar rapport 'De wijk nemen' stelde de RMO al in 2009 dat met name voor de inwoners die aangewezen zijn op (voorzieningen in) hun wijk of dorp, het belangrijk is dat de overheid inzet pleegt om leefbaarheid op peil te houden of te verbeteren. De raad adviseert in wijken ontmoetingsplekken te (laten) creëren. In de bijeenkomsten met gemeentebestuurders werd regelmatig de zorg geuit dat ontmoetingsplekken in kleine kernen snel verdwijnen en dat dit gevolgen zou hebben voor de leefbaarheid.

Aandacht voor eenzaamheid

De aandacht voor eenzaamheid als breed maatschappelijk probleem groeit. Ook in onze gesprekken met gemeentebestuurders en inwonersinitiatieven komt eenzaamheid naar voren als belangrijk thema in relatie tot leefbaarheid. Ontmoetingsplekken dragen bij aan het voorkomen van eenzaamheid; tijd doorbrengen met anderen kan eenzaamheid verminderen. Het SCP beveelt aan om naast de bestaande aandacht voor eenzaamheid onder ouderen ook aandacht te hebben voor andere doelgroepen. Dan gaat het met name om mensen met een laag inkomen en mensen met een lagere opleiding.

² Zie hiervoor de rapporten: Hoe ongelijk is Nederland? (WRR, 2014), Gescheiden werelden? (2014), Verschil in Nederland (2014), De sociale staat van Nederland (SCP, 2019).

³ Hoe ongelijk is Nederland (SCP, 2014).

⁴ In de index zijn gegevens opgenomen over acht belangrijke maatschappelijke domeinen: gezondheid, woonsituatie, sociale en maatschappelijke participatie (vrijwilligerswerk, eenzaamheid), sportbeoefening, levensstandaard, mobiliteit, sociaal-culturele vrijetijdsactiviteiten (o.a. cultuurparticipatie en hobby's) en vakantiegedrag (SCP, 2019).

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
5 van 15

Meer aandacht voor positieve gezondheid en zingeving

Overheden en onderzoekers gaan steeds meer uit van positieve gezondheid. Positieve gezondheid is niet alleen de afwezigheid van een ziekte of gebrek, maar ook 'het vermogen je aan te passen en je eigen regie te voeren in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven'.⁵ Hierbij gaat het om lichaamsfuncties, dagelijks functioneren, mentaal welbevinden, meedoen, kwaliteit van leven en zingeving. Vanuit dit bredere gezondheidsbegrip worden maatregelen ter bevordering van sociale verbondenheid en vrijwilligerswerk steeds meer gezien als (preventieve) gezondheidsmaatregelen.

Inwonersinitiatieven steeds belangrijker

In Gelderland zijn veel actieve inwoners. De helft van de Gelderlanders verricht vrijwilligerswerk en meer dan de helft schiet zijn of haar bureau wel eens te hulp.⁶ Voor (het in standhouden van) ontmoetingsplekken en leefbaarheid ligt er niet alleen een rol voor de overheid, ook de inzet van inwoners en inwonersinitiatieven zijn daarbij steeds belangrijker. Veel gemeenten en maatschappelijke organisaties juichen inwonersinitiatieven daarom van harte toe. De afgelopen jaren hebben inwoners in de praktijk steeds meer ruimte en verantwoordelijkheid gekregen voor het in standhouden van de lokale leefbaarheid.⁷ Dit stelt overheden voor nieuwe uitdagingen. In de praktijk blijken met name inwoners met een hoge opleiding en/of een goed netwerk het voortouw te nemen. De kans bestaat daarmee dat een initiatief niet representatief is voor het dorp of de wijk. Daarnaast leunen initiatieven vaak op de schouders van een kleine groep, waardoor er een risico is op overbelasting. Het is dus van belang ook serieus te kijken naar de zogenoemde 'schaduwzijden' van burgerkracht en inwonersinitiatieven en hoe die te ondervangen.

Welbevinden in Gelderland

Wanneer we inzoomen op onze provincie en het welbevinden en geluk van de Gelderlanders in kaart brengen, blijkt dat Gelderlanders gemiddeld een 7.4 gaven als gevraagd werd naar hun mate van geluk. We zien hierbij een opmerkelijke kloof tussen opleidingsniveaus. Gemiddeld genomen geldt: hoe hoger opgeleid de inwoners, hoe gelukkiger ze zijn en hoe beter ze scoren op de belangrijkste onderwerpen die samenhangen met geluk. Gelukt hangt met name samen met onderwerpen die betrekking hebben op de directe omgeving: onderlinge verbondenheid in de buurt, een gevoel van veiligheid, gezondheid en optimisme over de toekomst.

Buitengebied in beweging

Het buitengebied verandert. Onder invloed van innovatie en de zoektocht naar nieuwe verdienmodellen in de landbouw, de gevolgen van klimaatverandering en de energietransitie veranderen de dynamiek en het karakter van het buitengebied. In de landbouw is schaalvergroting een dominante trend. Het aantal boerenbedrijven neemt flink af (sinds 1950 zijn zes op de zeven boerenbedrijven verdwenen), maar de blijvers zijn flink gegroeid.⁸ Tegelijkertijd maakt een deel van de boeren een 'tegenbeweging' door in te zetten op verbreding, kleinschaligheid en

⁵ Dit gedachtegoed is geïntroduceerd door onderzoekster Machteld Huber en het Instituut voor Positieve Gezondheid. Zie o.a. Huber, M. et al (2011) How should we define health?, *BMJ* 2011;343:d4163.

⁶ Sociale samenhang in Gelderland, Rapportage Monitor Sociale Samenhang (PON, 2017).

⁷ Ubels (2019), Novel forms of governance with high levels of civic self-reliance. Hiska Ubels promoveerde in 2019 op een onderzoek naar de vernieuwde vormen van lokaal bestuur met een hoge mate van burgerzelfsturing en benoemde hier nadrukkelijk de beperkingen van burgerzelfsturing.

⁸ CBS Landbouw, 2018.

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
6 van 15

nichemarkten.⁹ Zij ontplooiën nevenactiviteiten zoals nieuwe zorgconcepten, agrarische kinderopvang en plattelandstoerisme. Ook groeit de aandacht voor milieu, biodiversiteit en landschap. Tot slot is er een groeiende groep boeren die (moeten) stoppen en geen opvolger kunnen vinden, wat kan leiden tot leegstaande agrarische bebouwing (VAB). Dit alles heeft invloed op de leefbaarheid en sociale cohesie op het platteland.

Zoektocht naar nieuwe verhoudingen tussen inwoners en overheid

Veel beleid is de afgelopen jaren gedecentraliseerd naar gemeenten. Het sociaal domein is sinds 2015 hun verantwoordelijkheid. In 2021 zet deze decentralisatiebeweging door met de komst van de Omgevingswet, waarmee meer lokale afwegingsruimte ontstaat. De decentralisaties gaan niet alleen gepaard met een overdracht van budgetten, vrijheden en verantwoordelijkheden tussen bestuurslagen, maar ook met een discussie over de rol van de overheid. In de Wmo2015 kreeg 'zelfredzaamheid' een grote rol: gemeenten zijn volgens deze wet verantwoordelijk voor het bevorderen van deze zelfredzaamheid, met als doel dat iedereen zelf kan participeren in de samenleving. Onder de Omgevingswet zijn inwonersparticipatie bij beleidsvorming en overheidsparticipatie bij initiatieven belangrijke onderwerpen. De decentralisaties en de brede maatschappelijke discussie over de 'participatiemaatschappij' zorgen ervoor dat overheden zich (her)bezinnen op hun rol en verantwoordelijkheden in de samenwerking met inwoners.

Bovengenoemde ontwikkelingen hebben geleid tot de doelen en uitgangspunten in hoofdstuk 3.

3. Doel en uitgangspunten

Het doel van dit beleidsprogramma Leefbaarheid is het versterken van (sociale) verbondenheid, één van de drie kernthema's uit de Gelderse omgevingsvisie. Ook in onze gesprekken met inwoners(initiatieven) en gemeenten werd (sociale) verbondenheid vaak genoemd als kern van leefbaarheid. (Sociale) verbondenheid beïnvloedt de leefbaarheid op dorps- en wijkniveau positief en vergroot de kracht van de samenleving. Belangrijk om daarbij te realiseren is dat de behoefte aan verbondenheid zich op verschillende manieren kan uiten en dat het doorgaans vraagt om maatwerk om hierin te voorzien. Inwoners weten vaak goed wat nodig is en wat werkt. Juist daarom kiezen we er in het programma bewust voor dat het inwonersinitiatief het vertrekpunt is voor ons handelen. We hanteren vier uitgangspunten:

Opgave van de inwoner centraal

De opgave en kansen zoals de inwoners die samen voor zich zien staan voor ons centraal. Elk dorp, wijk en buurt staat voor haar eigen grote maatschappelijke en ruimtelijke opgaven. Denk aan het creëren of behouden van ontmoetingsplekken, duurzaamheid, woningbouw, een gezonde en toegankelijke leefomgeving, democratische vernieuwing en bereikbaarheid. Deze opgaven zijn op wijk -en dorpsniveau sterk vervlochten. Wij zien het als onze rol om initiatieven te steunen en mede mogelijk te maken en om met ons beleid ook een bijdrage te leveren aan het gebiedsgericht (samen)werken in de wijken en dorpen. Dit betekent ook dat we inwoners de ruimte geven hun eigen invulling te geven aan de ambities zoals we die als provincie hebben geformuleerd: zij participeren immers niet in het beleid van de provincie(inwonersparticipatie), maar wij participeren in hun initiatief (overheidsparticipatie).

⁹ CBS Landbouw, 2018.

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
7 van 15

Gemeente als eerste overheid.

De ondersteuning van de provincie is aanvullend op de rol van de gemeente. We zijn daarbij partner van inwoners en partner van gemeenten. Dit betekent dat we alleen initiatieven en ontwikkelingen ondersteunen waar een gemeente dat wenst of ook zelf in participeert.

Aandacht voor inclusie

We vinden het van belang dat iedereen die mee wil doen ook mee kan doen in Gelderland. Daarbij hanteren we een brede definitie van het begrip inclusie. "Wij staan voor een Gelderland met een inclusieve samenleving waarin iedereen zich veilig en thuis voelt, ongeacht afkomst, gender, seksuele oriëntatie, religie, leeftijd, beperking of sociaaleconomische achtergrond." (Coalitieakkoord Gelderland). Bij het ondersteunen van inwoners en gemeenten houden en vragen we aandacht voor inclusiviteit en stimuleren we partijen hierop in te zetten. Daarbij hebben we specifiek aandacht voor kwetsbare groepen, LHBTIQ+, armoede en eenzaamheid.

Extra aandacht voor kwetsbare wijken en dorpen

Actieve inwoners hebben een belangrijke rol bij het inrichten van hun eigen leefomgeving. We sluiten aan op deze actieve inwoners: we vertrekken vanuit daar waar de energie zit. We constateren echter dat er ook wijken en dorpen zijn waar inwoners geen of weinig initiatief nemen. Dat zijn soms ook wijken en dorpen waar urgente leefbaarheidsopgaven spelen die zich in de toekomst kunnen opstapelen. In deze kwetsbare wijken en dorpen gaan we gemeenten ondersteunen bij hun eigen inzet. Dat doen we met een integrale inzet vanuit onze verschillende programma's.

Ook in regionale woondeals tussen gemeenten, provincie en ministerie is de kwetsbaarheid van specifieke wijken en groepen in de samenleving een punt van aandacht. De Woondeal Arnhem-Nijmegen is hiervan een goed voorbeeld. In deze deal is niet alleen aandacht voor (versnelde) woningbouw, maar zijn ook afspraken gemaakt over een integrale gebiedsgerichte aanpak van sociaal-fysieke achterstanden, (on)veiligheid, leefbaarheid en stadsvernieuwing in Arnhem-Oost.

4. Provinciale rol

De verantwoordelijkheid voor de leefbaarheid op dorps-, wijk en buurtniveau ligt primair bij de inwoners. Gemeenten zijn hierin voor de bewoners de eerste overheid. Onze ondersteuning is aanvullend hierop. We zijn partner van zowel de inwoners als gemeenten.

Partner van inwoners

Zoals gezegd bepaalt de inwoner de opgave en de invulling van het initiatief. Wij ondersteunen zo'n initiatief alleen als de gemeente dat ook doet. We stimuleren daarbij het nadenken over inclusie en tonen ons betrokken bij het opstarten en bestendigen van de inwonersinitiatieven. We verbinden en ontsluiten (ervarings)kennis om zo inwoners te helpen zelf de juiste dingen te doen. Dit betekent dat dat we:

- inwoners een duidelijke toegang bieden waar zij met initiatieven terecht kunnen voor ondersteuning;
- inwonersinitiatieven op laagdrempelige en integrale wijze ondersteuning bieden in de vorm van kennis, kunde, waardering en financiën om het inwonersinitiatief verder te helpen en te realiseren;

- kennisuitwisseling stimuleren en faciliteren over het starten en uitvoeren van inwonersinitiatieven.

Partner van gemeenten

Ons doel is om gemeenten zo goed mogelijk te ondersteunen in hun rol bij het versterken van (sociale) verbondenheid. Onze rol is ook hier ondersteunend en verbindend. We stimuleren innovatie op thematische opgaven en in nieuwe samenwerkingsvormen, bijvoorbeeld via zogenoemde 'Dorpendeals' (zie hoofdstuk 5). We ondersteunen gemeenten met kennisontwikkeling en -uitwisseling over leefbaarheidsvraagstukken en het omgaan met inwonersinitiatieven en andere onderwerpen gerelateerd aan sociale verbondenheid. We helpen hen om hun rol in kwetsbare wijken en dorpen nog beter te vervullen en agenderen kennis op nieuwe thema's proactief. Dit betekent dat we:

- kennis(uitwisseling) bevorderen over het omgaan met inwonersinitiatieven en andere onderwerpen door lerende netwerken te faciliteren (bijv. het G8-netwerk), kennisateliers te organiseren en trainingen aan te bieden (bijv. de workshops *deep democracy*);
- gemeenten ondersteunen bij het activeren van inwoners in kwetsbare wijken en dorpen met kennis, procesbegeleiding en in Dorpendeals (zie hoofdstuk 5);
- nieuwe samenwerkingsvormen stimuleren tussen inwoners, overheden, en andere partijen. We verbinden partijen, bijvoorbeeld door Dorpendeals in te zetten (zie hoofdstuk 5).

5. Programma

We werken via vier programmaonderdelen aan ons doel de (sociale) verbondenheid te versterken. Per programmaonderdeel beschrijven we hieronder onze inzet.

Programmaonderdeel 1: Kennis

We maken gebruik van bestaande netwerken en creëren zo nodig nieuwe netwerken en lerende omgevingen die bijdragen aan het delen, ontwikkelen en toepassen van kennis. Het gaat hierbij om verschillende typen kennis: zowel best practices en praktijkervaring als onderzoeksgegevens. We zetten in op de volgende onderdelen.

Kennisuitwisseling

We maken mogelijk dat gemeenten en initiatieven onderling en van elkaar leren en door elkaar geïnspireerd worden. Kennisuitwisseling tussen inwonersinitiatieven is een belangrijke taak van de organisaties van de Leefbaarheidsalliantie Gelderland (zie onder programmaonderdeel 2), de provincie is in beginsel leidend als het gaat om kennisuitwisseling tussen gemeenten. De kennisuitwisseling kan de vorm krijgen van bijvoorbeeld:

- leerateliers (hier hebben we al veel ervaring mee);
- uitwisselingsbijeenkomsten tussen gemeenten of initiatiefnemers die aan vergelijkbare vraagstukken werken (zoals we nu bijvoorbeeld doen met de G8-gemeenten);
- een toegankelijk en onafhankelijk digitaal platform waar initiatiefnemers (en gemeenten) ervaringen, inzichten en contactgegevens kunnen delen.

We bevorderen de samenwerking en kennisdeling tussen de ondersteuningsorganisaties voor vrijwilligers. Zo

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
9 van 15

kunnen bepaalde trainingen die de Leefbaarheidsalliantie aanbiedt aan leefbaarheidsinitiatieven ook relevant zijn voor vrijwilligersinitiatieven op het gebied van sport, cultuur en natuur en andersom.

Ervaringskennis en goede voorbeelden bundelen en ontsluiten

We bundelen en structureren (ervarings)kennis, trekken er lessen uit en verrijken die waar relevant met onderzoek. Zo bouwen we aan een brede kennisbasis voor inwoners en gemeenten en zorgen we dat niet elk initiatief het wiel opnieuw hoeft uit te vinden. Deze kennis en goede voorbeelden ontsluiten we vervolgens toegankelijk voor gemeenten en initiatieven, bijvoorbeeld via het eerdergenoemde digitaal platform.

Aanreiken van methoden en instrumenten

Als gemeenten of initiatieven vraag hebben naar een specifieke aanpak kunnen wij hen ondersteunen door methoden en instrumenten aan te reiken in de vorm van lespakketten, workshops en handreikingen. Dit kan bijvoorbeeld gaan om vraagstukken op een nieuw thema als inclusie of een complexe opgave als kwetsbare wijken en dorpen.

Inzicht in het welbevinden van de Gelderlanders

In 2019 hebben we voor het eerst de Monitor Gelders Welbevinden laten uitvoeren. Deze monitor willen we in de toekomst beter laten aansluiten op het nieuwe beleidsprogramma. In dat kader leggen we niet enkel de focus op het individuele welbevinden, maar ook de omvang en de achtergrond van de groep mensen die hun welbevinden een onvoldoende geven. Om te bepalen wat we met de monitor willen en kunnen bereiken, gaan we in overleg met deskundigen, professionals en gemeenten.

Daarnaast leggen we een verbinding met het ruimtelijk-economische onderzoeksproject Kracht van Oost, dat in opdracht van Gelderland en Overijssel door een wetenschappelijk team wordt uitgevoerd. Eén van de onderdelen in dit onderzoek gaat over de ontwikkeling van de Brede Welvaart in Oost Nederland. Dit vindt plaats op basis van een dashboard van elf maatschappelijke indicatoren, waaronder welbevinden. Door deel te nemen aan dit project onderzoeken wij wat de Brede Welvaartsdiscussie voor de monitoring van het Gelders Welbevinden kan betekenen.

Kennis over het activeren van kwetsbare wijken en dorpen

De urgentie in sommige kwetsbare wijken en dorpen is hoog, dat geven vooral ook gemeenten aan. Zij zien dat sommige wijken achterblijven - zowel fysiek als sociaaleconomisch - en dat een extra 'zetje' nodig is om een positieve beweging op gang te brengen. We ondersteunen de gemeenten bij hun inzet in deze wijken en dorpen. Door middel van expertsessies, kennisuitwisseling, het werken met pilotwijken, thematische dorpendeals (zie programmaonderdeel 3) en het delen van kennis over het activeren en enthousiasmeren van inwoners, geven wij gemeenten handvatten om in deze wijken en dorpen aan de slag te gaan.

Programmaonderdeel 2: Ondersteuning en waardering van initiatieven en ontmoetingsplekken

Actieve inwoners hebben een belangrijke rol bij het versterken van (sociale) verbondenheid in hun wijk of dorp. Ze kloppen aan bij de overheid voor ondersteuning en vragen waardering van hun inzet. Wij willen deze ondersteuning

Datum

29 april 2020

Zaaknummer

2019-012272

Blad

10 van 15

en waardering bieden en op die manier dergelijke initiatieven mede mogelijk maken. Voor het grootste deel volgen we hiermee het beleid van de afgelopen jaren. Hiermee hebben we positieve resultaten bereikt. We verbreden ons beleid en verleggen accenten waar dat tot nog betere resultaten kan leiden. Zo richten we ons op ontmoetingsplekken in plaats van alleen op gemeenschapsvoorzieningen, maken we afspraken met het Oranjefonds en zetten we het instrument Dorpendeal in.

Praktische ondersteuning door de Leefbaarheidsalliantie Gelderland

De Leefbaarheidsalliantie Gelderland (verder te noemen Leefbaarheidsalliantie) is in de vorige beleidsperiode opgericht als samenwerkingsverband tussen vier maatschappelijke organisaties die inwoners ondersteunen met initiatieven die de sociale cohesie en leefbaarheid versterken. Op ons verzoek kwamen de organisaties Vereniging Dorpshuizen en Kleine Kernen Gelderland (DKK), Plattelandsjongeren Gelderland (PJG), Spectrum, partner met elan en Zorgbelang Inclusief tot de invulling en uitvoering van één programma Leefbaarheid (PS2016-473 / PS2016-500). De keuze voor het bijeenbrengen van deze organisaties is gebaseerd op het feit dat deze een provinciaal dekkend netwerk hebben en veel ervaring hebben met leefbaarheidsvraagstukken. Samen hebben ze in heel Gelderland contacten met inwonersinitiatieven, dorpshuizen, verenigingen, gemeenten, maatschappelijke organisaties en andere relevante partijen en personen. In ruim drie jaar tijd zijn meer dan 1.500 bewonersinitiatieven door hen ondersteund. De Leefbaarheidsalliantie richt zich vooral op de praktische ondersteuning en het versterken van ondernemerschap van vrijwilligers(organisaties) die de sociale verbondenheid in onze provincie versterken. Naast de individuele ondersteuning van initiatieven is de Leefbaarheidsalliantie verantwoordelijk voor het (groepsgewijs) delen van kennis over en voor inwonersinitiatieven en het verbinden van (mogelijke) initiatieven zodat deze elkaar kunnen inspireren en van elkaar kunnen leren.

Met de Leefbaarheidsalliantie zetten wij een basisaanbod neer voor onze inwoners die gedurende een korte periode ondersteuning nodig hebben bij het starten of juist continueren van hun initiatieven. De inzet van de Leefbaarheidsalliantie kan zich daarbij ook uitstrekken tot de ondersteuning van inwonersinitiatieven die raakvlakken hebben met doelen anders dan leefbaarheid, zoals bijvoorbeeld sport, cultuur, natuur, energietransitie en wonen. Uit gesprekken met Gelderse gemeenten en inwoners is gebleken dat zij de ondersteuning van de Leefbaarheidsalliantie aan inwonersinitiatieven breed waarderen. Deze dienstverlening continueren wij de komende jaren dan ook. De Leefbaarheidsalliantie is verantwoordelijk voor een duidelijke loketfunctie en de communicatie hierover naar inwoners.

Het ondersteuningsaanbod van de Leefbaarheidsalliantie wordt nu vooral gebruikt door inwoners die (met een beetje hulp) de weg naar de provincie en de Leefbaarheidsalliantie weten te vinden. We zijn ons er bewust van dat we hiermee niet alle inwoners bereiken die we zouden willen bereiken. We gaan ons de komende periode nog meer richten op die groepen die zich om wat voor reden dan ook minder betrokken voelen bij de maatschappij of minder makkelijk de weg naar ondersteuning vinden (zie programmaonderdeel 4 voor hoe we dat gaan doen). Hierbij willen wij ook gebruik maken van andere hierin deskundige organisaties.

Extra kennis en expertise

Indien er bij inwonersinitiatieven behoefte is aan aanvullende expertise bijvoorbeeld op technisch, juridisch of financieel vlak dan gaan we dit mogelijk maken. We maken afspraken over het gezamenlijk benutten van de

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
11 van 15

expertpool SteenGoed Benutten. Dit wordt meegenomen in programmaonderdeel 1.

Financiële ondersteuning van inwonersinitiatieven

> Samenwerking met Oranjefonds

Momenteel ondersteunen wij inwonersinitiatieven met een subsidieregeling. De regeling richt zich op het verstrekken van een incidentele subsidie voor langdurige gezamenlijke activiteiten vanuit de gedachte dat meer ontmoeting en gezamenlijk dingen ondernemen de sociale verbinding vergroot. Voor deze periode onderzoeken wij de samenwerking met het Oranjefonds, een stichting met burgerinitiatieven en sociale verbinding als kerntaak. Het Oranjefonds ondersteunt net als wij initiatieven die gedragen worden door vrijwilligers en die zich richten op het creëren van verbindingen. Het voordeel van deze samenwerking is dat het bedrag dat wij inbrengen in deze samenwerking voor de Gelderse inwonersinitiatieven wordt verdubbeld door het Oranjefonds. Met 'hetzelfde' bedrag maken wij dan meer initiatieven mogelijk (multipliereffect). Bovendien maken wij op deze manier ook het verstrekken van kleinere bijdragen (tot €10.000,-) mogelijk. Die behoefte kwam uit gesprekken met inwoners en ondersteuningsorganisaties van vrijwilligers naar voren. Met het Oranjefonds en de Leefbaarheidsalliantie maken we afspraken over een goede afstemming met betrekking tot ondersteuning, advisering bij subsidieaanvragen en de communicatie hierover naar inwoners. De provincie Gelderland blijft hierbij als geldgever zichtbaar.

> Ondersteuning van gemeenschapsvoorzieningen/ontmoetingsplekken

In het kader van inclusie hebben we gemeenschapsvoorzieningen (dorpshuizen en wijkvoorzieningen) de afgelopen periode ondersteund bij het vergroten van hun toegankelijkheid. Deze inzet continueren we en verbreden we met het ondersteunen van andere ontmoetingsplekken die (sociale) verbinding mogelijk maken. Dan gaat het bijvoorbeeld om sportvoorzieningen met een bredere maatschappelijke functie, buitenruimtes waar sociale activiteiten plaatsvinden of kerken die leeg komen te staan en een andere maatschappelijke functie krijgen. Daarbij is het van belang goed oog te houden voor de levensvatbaarheid van deze ontmoetingsplekken. Hiervoor is afstemming met gemeenten van belang, maar ook intern met de programma's cultuur en erfgoed, sport en steengoed benutten.

Waardering voor inzet vrijwilligers

De inzet van vrijwilligers is essentieel voor de (sociale) verbondenheid in onze provincie. Dit benadrukken wij in ons coalitieakkoord en komt naar voren in de moties 19M39 en 19M65. Hiernaast is aandacht voor waardering van vrijwilligers aan de orde gekomen bij de eerdergenoemde inwonersbijeenkomsten. Op basis hiervan zijn we in gesprek gegaan met tien ondersteuningsorganisaties die provinciale subsidie ontvangen voor het ondersteunen van vrijwilligers, waaronder ook de Leefbaarheidsalliantie. Een belangrijk signaal was dat vrijwilligers zich vooral gewaardeerd voelen als ze merken serieus genomen te worden: ondersteuning, kennis en een luisterend oor aan de kant van provincie en gemeenten. Door onze ondersteuning van vrijwilligersinitiatieven te continueren, evenals speciale waarderingsactiviteiten zoals het Zomerfestival, dragen we hieraan bij. We kunnen het aanbod van de ondersteuningsorganisaties nog beter aan elkaar verbinden om het voor de vrijwilligers nog toegankelijker te maken, bijvoorbeeld door hen samen trainingen te laten organiseren. De avondbijeenkomsten met vrijwilligersinitiatieven zullen we de komende jaren vaker organiseren, om zo ook zelf met de vrijwilligers in gesprek te blijven. We gaan nadenken hoe we vrijwilligers kunnen helpen met nog meer zichtbare vormen van waardering.

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
12 van 15

Programmaonderdeel 3: Dorpendeals

In 'Dorpendeals' maken Gelderse inwoners, gemeenten, ondernemers, maatschappelijke organisaties en de Provincie Gelderland nieuwe samenwerkingsafspraken om te werken aan de (sociale) verbondenheid van een wijk of dorp. Deze Dorpendeals¹⁰ komen tot stand op basis van een lokaal initiatief en zijn een middel om in de toekomst verdergaande uitvoeringsafspraken te maken. De Gelderse Dorpendeal is in de volgende twee varianten uit te voeren:

I. Thematisch

Het is mogelijk een deal te sluiten met meerdere Gelderse dorpen (en wijken en buurten) tegelijk die te maken hebben met dezelfde opgave. Via een deal worden ze voorzien van kennisuitwisseling, ervaringen en financiële en procesmatige middelen. Een voorbeeld van een van de vraagstukken zou het thema 'eenzaamheid' kunnen zijn. Deze variant biedt naast het voordeel van 'opschaling' de mogelijkheid om op verzoek van gemeenten stappen te zetten in dorpen, wijken of buurten waarin inwoners zelf geen initiatief tonen.

II. Vraaggericht

Het is daarnaast ook mogelijk om een deal te sluiten voor een afzonderlijk (initiatief in een) Gelders dorp of Gelderse wijk. Deze deal geven we vorm volgens een zogenoemd *ontwikkelmodel*. We beginnen klein: vanuit de inhoud en organisatie van een inwonersinitiatief dat ondersteuning aanvraagt. De deal onderscheidt zich van ondersteuning (programmaonderdeel 2) door de volgende kenmerken:

- Meerdere partijen (minstens drie) zijn betrokken: de deal wordt ondertekend door vertegenwoordigers van het initiatief, de gemeente en de provincie;
- De samenwerking is niet eenmalig, maar het startpunt van een gezamenlijk proces waarover de partijen in de deal afspraken maken (partneridee);
- In de Dorpendeal wordt gezocht naar nieuwe samenwerking(svorm)en: bijvoorbeeld het oprichten van coöperaties;
- In een Dorpendeal werken we integraal. Ambities en interne programma's worden aan elkaar verbonden. Zo kan in een Dorpendeal budget en ondersteuning voor bijvoorbeeld zowel energietratie, Leefbaarheid als SteenGoed Benutten worden gecombineerd;
- Ruimte voor maatwerk. We bekijken samen met onze partners steeds waar de specifieke opgaven en kansen liggen.

Doel is om aan het einde van deze bestuursperiode een aantal Dorpendeals gesloten en doorontwikkeld te hebben, variërend in grootte en ambitie, maar altijd bekrachtigd door zowel initiatiefnemers, gemeente als provincie en met daarin opgenomen een of meerdere van de bovenstaande kenmerken. We zullen per deal kijken wat nodig, wenselijk en mogelijk is. Een Dorpendeal zal in ieder geval nooit (alleen) bestaan uit taken die primair aan de gemeente zijn, zoals inrichting en beheer van openbare ruimte.

Voorbeeld Dorpendeal

¹⁰ We gebruiken in dit beleidsprogramma de term 'Dorpendeal', maar het kan daarin naast dorpen ook om wijken en buurten gaan.

De inwoners van Voorbeelddorp hebben initiatief genomen om hun dorp toekomstbestendig te maken. Ze hebben een dorpscoöperatie opgericht met als doel de samenwerking tussen verenigingen en andere partijen te verbeteren en op een slimme manier activiteiten, gebouwen en administratie te combineren. Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan een accommodatieplan, waarin inwoners de wens uitspreken om het grote aantal activiteitengebouwen terug te brengen naar drie, om zo de kans op ontmoeting te vergroten en sociale verbinding te versterken. De vrijkomende gebouwen willen de inwoners gebruiken om levensloopgeschikte woningen te realiseren.

Dit totaalpakket - de dorpscoöperatie, het accommodatieplan en de plannen voor levensloopgeschikte woningen - leent zich uitstekend voor een Dorpendeal. Als alle drie plannen individueel ondersteuning zouden krijgen, zouden de inwoners, gemeente en de provincie cruciale (koppel)kansen missen. Door de integrale aanpak via een deal kunnen de energie, inzet en middelen van alle betrokken partijen gebundeld worden in plaats van verdeeld en ontstaat een vliegwieleffect. De drie plannen dragen bij aan elkaars doelen en een gezamenlijk doel. De inwoners, gemeente en provincie nemen alle drie vanuit hun eigen verantwoordelijkheid, waarbij de gemeente bijvoorbeeld verantwoordelijk is voor de woningbouwplannen en de provincie vooral ondersteunend kan optreden. Binnen de provincie kan in deze Dorpendeal nauw samengewerkt worden tussen de programma's Leefbaarheid, Wonen en SteenGoed Benutten.

Programmaonderdeel 4: Iedereen doet mee

We vinden het van belang dat iedereen in Gelderland die mee wil doen, dit ook kan. Dit is belangrijk voor de sociale verbondenheid, maar ook voor de (positieve) gezondheid en een gevoel van zingeving.

Ondersteuning van initiatieven op het gebied van armoedebestrijding

Armoede zorgt ervoor dat inwoners niet mee kunnen doen en raakt daarom de inclusiviteit van onze samenleving. Het vergroot het gevoel van 'aan de kant staan'. Individuele inkomensondersteuning is een taak van de gemeenten. Als provincie zien we een rol in het ondersteunen van (regionale) projecten op het gebied van armoedebestrijding. In dit kader gaan we het regionale distributiecentrum van de voedselbank in Gelderland ondersteunen bij het verbeteren, moderniseren en verduurzamen van het distributiesysteem. Dit leidt tot een verhoging van de efficiëntie en reductie van de totale kosten van het distributiecentrum. Hierdoor ontstaat ook een positieve bijdrage aan de provinciale doelstellingen voor energie en energietransitie. Daarnaast leveren voedselbanken een belangrijke bijdrage in het tegengaan van voedselverspilling. Het gaat om een bijdrage van €400.000,-. Daarnaast gaan we samen met gemeenten onderzoeken hoe de provincie een rol kan spelen in het ondersteunen van dit type projecten op het gebied van armoedebestrijding.

Eenzaamheid

In de bijeenkomsten met gemeentebestuurders kwam naar voren dat eenzaamheid een belangrijke uitdaging is. Veel gemeenten hebben zorgen om de groeiende eenzaamheid onder hun inwoners en de gevolgen hiervan voor de (sociale) verbondenheid. Naar verwachting wordt deze thematiek de komende jaren urgenter. We gaan gemeenten hierbij ondersteunen. Dat doen we door kennisuitwisseling (zie programmaonderdeel 1). Ook verkennen

Datum
29 april 2020

Zaaknummer
2019-012272

Blad
14 van 15

we of we met een thematische Dorpendeal (zie programmaonderdeel 3) gezamenlijke projecten op het gebied van eenzaamheid kunnen ondersteunen en verbinden.

Wie doen er nog niet mee?

De afgelopen periode zijn er vooral initiatieven ondersteund van inwoners die ons of de Leefbaarheidsalliantie wisten te vinden. Deze periode gaan we ons ook meer richten op die groepen die de overheid niet vanzelf vinden omdat ze zich om wat voor reden dan ook minder betrokken of gehoord voelen. We gaan samen met gemeenten ook gebruik maken van organisaties buiten de Leefbaarheidsalliantie die zich hebben gespecialiseerd in het bereiken van andere doelgroepen (en/of het activeren van inwoners in kwetsbare dorpen en wijken

Gelderland Regenboogprovincie

Als regenboogprovincie zetten we ons daarnaast naar aanleiding van motie 2016M75 in op het verbeteren van de sociale acceptatie, veiligheid en zichtbaarheid van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders, interseksuelen, aseksuelen, panseksuelen en queers - kortweg LHBTI+’ers - in Gelderland. We hebben dit onderwerp geagendeerd, hoofdzakelijk bij gemeenten, en samen met gemeenten bij bijvoorbeeld sportverenigingen. De afgelopen jaren hebben we hiervoor kennisbijeenkomsten georganiseerd, zoals het regenboogsymposium en regiobijeenkomsten. Daarnaast hebben we in 2019 in samenwerking met het Meldpunt Discriminatie en Pesten door middel van een belevingsonderzoek in kaart gebracht hoe de doelgroep de acceptatie en discriminatie in Gelderland ervaart. We gaan onze rol in het agenderen en delen van kennis doorzetten door:

- het belevingsonderzoek elke twee jaar te herhalen zodat we de ontwikkelingen kunnen monitoren
- het blijven organiseren van kennisbijeenkomsten.
- als pilot willen we met het COC, spectrum en een paar gemeenten in de regio's Rijk van Nijmegen en Rivierenland een regioraad oprichten die andere gemeenten in de regio gaat ondersteunen met het opstellen van inclusiebeleid.

6. Monitoring

Doordat dit programma het initiatief van inwoners als vertrekpunt neemt heeft tot gevolg dat dit programma een ander karakter heeft dan andere provinciale programma's. Het monitoren of we ons doel "het versterken van de sociale verbondenheid" behalen en wat het effect hiervan is op de leefbaarheid in onze provincie is een ingewikkeld vraagstuk. Hierop zijn tal van factoren van invloed zoals nu de uitbraak van COVID-19. Om hier toch zo goed mogelijk inzicht in te krijgen gaan wij de komende periode op drie niveaus hiermee aan de slag:

- Doorontwikkeling van de Monitor Gelders Welbevinden die we in 2019 voor het eerste hebben laten uitvoeren. Deze monitor willen we in de toekomst beter laten aansluiten op het nieuwe beleidsprogramma. Om te bepalen wat we met de monitor willen en kunnen bereiken, gaan we in overleg met deskundigen, professionals en gemeenten.
- Met de organisaties van de Leefbaarheidsalliantie gaan wij monitoren op welke wijze hun inzet effecten heeft op de (sociale) verbondenheid in dorpen en wijken. Dit om tijdig bij te kunnen sturen en zo efficiënt mogelijk ondersteuning te kunnen bieden.

Datum

29 april 2020

Zaaknummer

2019-012272

Blad

15 van 15

- We willen meer inzicht krijgen in de impact van leefbaarheidsinitiatieven van inwoners. Samen met de leefbaarheidsalliantie willen we inwonersinitiatieven stimuleren om hun doelen te bereiken maar ook om te monitoren welke maatschappelijke impact ze maken. Hiervoor zijn diverse methodieken beschikbaar die voortdurend verder ontwikkeld worden.

Een leefbaar Gelderland maken we samen

Provinciaal leefbaarheidsbeleid 2020-2024

Stichting Scoren Doe Je Samen

Juni 2020

Molenweg 143C
6542 VA NIJMEGEN
info@scorendoejesamen.nl

Zaaknummer: 2019-012272
SIS-nummers: PS2019-773 en PS2020-288

Inleiding

Het programma Leefbaarheid is belangrijk voor onze stichting. Helaas hebben nog niet het contact kunnen leggen met dit beleidsprogramma. Toen het programma in de steigers werd gezet heeft onze voormalige voorzitter namens onze stichting ingesproken in de Statencommissie RLW en daar met name aangegeven dat wij graag mee willen denken over leefbaarheid met de Leefbaarheidsalliantie. Onze uitgestoken hand is nog niet beantwoord. We steken opnieuw onze hand uit naar de provincie Gelderland. Indachtig het motto van deze coalitie: SAMEN VOOR GELDERLAND.

Stichting Scoren Doe Je Samen

De stichting Scoren Doe Je Samen werkt op twee manieren aan een leefbaarder Gelderland. Enerzijds door het doen van onderzoeken op een aantal domeinen, waaronder leefbaarheid, maar ook welzijn, sport, jeugdbeleid, diversiteit en werk. Anderzijds ondersteunen wij de Futsal Chabbab-activiteiten in de gemeente Nijmegen met een stuk communicatie en administratie rond de financiering. De provincie wordt over die activiteiten periodiek geïnformeerd¹.

Kennis delen

Het College stelt opgedane kennis te willen verspreiden. Dat is ook onze doelstelling. We vinden elkaar daar. Onze stichting heeft door haar werk ervaring in het domein leefbaarheid. De partijen binnen de Leefbaarheidsalliantie zullen dat ook willen vanuit hun eigen ervaring.

Sport en leefbaarheid

In onze notitie "Leidraad voor het Gelders Sportakkoord" hebben wij al uitgebreid betoogd dat sport sociale cohesie versterkt. Samen sporten zorgt voor verbinding en sociale structuren. Kinderen die sporten krijgen sportiviteit mee in de beide betekenissen: zowel fysiek maar ook in sportief gedrag.

Best practices

De provincie Gelderland heeft verschillende rollen. Een van deze rollen is die kennisverdeler en verbinder. Door het inzetten van de organisaties in de Leefbaarheidsalliantie wordt die rol versterkt. Onze stichting heeft via een notitie over stadsjongeren en plattelandsjongeren al aandacht gevraagd voor de verschillende soorten jongeren en bijbehorende problematieken². Jongeren uit straatculturen hebben een andere aanpak nodig. Kennis over de jongeren van de straat is nodig. Al jaren houdt FC Social Work zich met deze groepen bezig, met Futsal Chabbab als best practice. Recent is deze methode door het Kenniscentrum Sport en Bewegen als goed beschreven gecertificeerd.

¹ Laatste rapportage is te raadplegen op het Statennformatiesysteem onder PS2020-119.

² Te raadplegen op het Stateninformatiesysteem onder PS2018-566 (notitie over straatcultuur en stadsjongeren).

Leefbaarheid in de wijken

Door jongeren een activiteit aan te bieden die op hun behoefte is toegesneden wordt overlast op straat verkomen en bestreden. Op die manier werkt jongerenwerk positief in het gevoel van welbevinden in Gelderland. Het gevoel van een veilige wijk wordt versterkt.

Preventief werken aan leefbaarheid

Sport inzetten als middel kan positief werken op diverse vlakken. Naast het veiligheidsaspect en het algemeen gevoel van welbevinden kan er wisselgeld gevraagd worden voor de sportactiviteiten. Denk hierbij aan huiswerkbegeleiding en goed gedrag in de wijk en op school. Dit vergroot ook weer het welbevinden in Gelderland.

Kwetsbare wijken

Het is belangrijk om te werken aan het welzijn en de leefbaarheid in sociaal-economische kwetsbare gebieden. Juist hier is inzet nodig voor jongeren uit die wijken. Leefbaarheidsbeleid werkt hier versterkend. Het is goed om juist op deze groepen in te zetten, zodat zij meer betrokken raken in de maatschappij.

Tenslotte

Onze stichting spreekt haar positief geluid uit ten aanzien van de voorliggende beleidsnota. Graag worden wij betrokken bij de uitwerking en de uitvoering van dit beleid.

Nijmegen, **22 JUN 2020**